

Risale-i Nur Penceresinden Şuunat

Kavramına Bakış

Emin Osman Uygur

Ph.D. Candidate Dept. of Oriental Philology,
Int. Burch University eminosmanuygurr@gmail.com

Özet

Kâinat sistemindeki bütün varlıklar kendileri için değil, farklı manaları göstermek için vardır. Her bir varlık akli olan insana mesaj ya da mesajlar sunmaktadır. Bu anlamda her bir varlık İlahi mesajlar taşımaktadır. Bir insana yani sanatkara ait bir eseri incelediğimizde dahi bu mesajlar görünür. Bu mesajların okunması öncelikle varlıklarda cereyan eden fiillere ve kanunlara göre olur. Sonra da o varlıklardaki isimler ve sonra da sıfatlar görünür. Sıfatlar da sıfat sahibinin farklı özelliklerini işaret eden bir takım özel bulgulara yönlendirir. Bu noktada Şuun kavramı devreye girer. Sanatkâr için farklı kabiliyetler ve özellikler bağlamında söylenen başarılı, umutlu, karamsar gibi kavramlar o sanatkarın şuunatını ifade için kullanılır. Bu makalede Şuun kavramı Risale-i Nur bakış açısından izah edilmeye çalışıldı. Makalede nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanıldı. Hayata, evrene, dünyaya İlahi isimler ve sıfatların yanında Şuun bakış açısından bakmanın İlahi gerçekliği daha iyi anlamaya yardımcı olduğu görüldü.

Anahtar Kavramlar: Shuunat, Zat, Sıfat, Esmâ, Risale-i Nur

A Look at the Concept of Shuunat from the Risale-i Nur Window

Abstract

All beings in the universe system exist not for themselves, but to show different meanings. Each entity presents a message or message to a person who has a mind. In this sense, every being carries Divine messages. These messages appear even when we examine a work belonging to a person, namely an artist. The reading of these messages is primarily by the acts and laws that occur in the beings. Then the names in

those entities appear, and then the adjectives. Adjectives also lead to several special findings that point to different characteristics of the adjective owner. At this point, the concept of the Şuun comes into play. Concepts such as successful, hopeful, and pessimistic, which are said for the artist in the context of different abilities and characteristics, are used to express that artist's consciousness. In this article, the concept of Şuun has been tried to be explained from the point of view of Risale-i Nur. The document analysis method, one of the qualitative research data collection methods, was used in the article. It has been seen that looking at life, the universe, and the world from the perspective of the One besides the Divine names and attributes helps to better understand the Divine reality.

Keywords: Şuunat, Zat, Sıfat, Esmâ, Risale-i Nur

Giriş

“Bir eserde kemâl (mükemmellik), o eserin menşe ve mebdeî (başlangıcı) olan fiilin kemâline delâlet (şahitlik) eder. Fiilin kemâli, ismin kemâline; ismin kemâli, sıfatın kemâline, sıfatın kemâli, şe'n-i zatînin kemâline, şe'nin kemâli ise O Zât-ı Zîşuûn'un kemâline hadsen ve zarureten ve bedaheten delâlet eder (Sözler, s.398).”

Bu ifadelerde eserden, eseri yapan sanatkarın sıfatlarına ve ondan da sanatkarın yeteneklerine doğru bir çizgi görülmekte. Yani somuttan soyuta, dıştan içe doğru bir seyir var. Gözlem yolu ile bir anlama çalışması söz konusu. Eleştiri kuramlarından eser ve yazar odaklı kuramların bakış açıları ile izah edilebilir bir durum söz konusu. Çünkü paragrafta hem eser ve hem de sanatkâr birlikte anılmaktadır.

Eser odaklı bakıldığında eserin yapısal ve içerik özellikleri ele alınmalı. Yazar odaklı bakıldığında ise yazarın özellikleri öne çıkarılmalı. Bu durumda hem eser hem de sanatkâr birlikte analiz edilmiş ve bir sonuca varılmış olunmaktadır.

Metinde ele alınan asıl tema mükemmellik olgusudur. Bu olgu ister istemez izleyiciyi, analiz edeni eserin içeriğine ve sonra da sanatkara götürecektir.

Paragrafta önce eserden bahsediliyor sonra da fiillerden. Fiil kavramı faaliyeti, eseri ortaya koyma sürecini ifade eder. Eserin inşa edilmesinde yer alan bütün fiiller eksiksiz görülmektedir. Mesela, zamana yayma, sağlam yapma, israf etmeme, renklendirme, yenileme, temizleme gibi. Sonra bu fiillerden isimlere geçiliyor. Mesela renklendirme fiiline Mülevvin ismini, temizleme fiiline Kuddüs ismini getiriyor. Bu isimlerden de sıfatlara intikal ediliyor ve soyut bir hale geçiş yapılıyor. İsimler konusunda yine somut bir anlam söz konusu idi ama sıfatlar kişisel özellikler bağlamında olduğu için kon soyut hal aldı. İşte bu soyut halden sonra bir derece daha soyut bir katman görülmektedir ki o da Şuun 'dur. Şuundan sonra ise doğrudan varlığın kendisi söz konusudur. Bir hadis-i şerifte yer alan; “Yaratma fiildir, yaratıcı ise isimdir. Yaratıcılık ise şe'ndir. Allah vardı ve hiçbir şey yoktu” (Buhari, Megâzî, 67, 74; Tirmizi, Menakıp, 3946.) ifadesi konunun gayet net özetlenmiş halidir.

Geçmişte Şuun kavramının yer aldığı metinler yok gibidir. Ancak İmam Rabbani Hazretleri Mektubat isimli eserinde şuunattan velayet mertebeleri konusunda bahseder:

“Velayet mertebelerinde yapılan yolculuk dört makamda gerçekleşir. Bunlar; kalp mertebesi, ruh mertebesi, sır mertebesi, hafi mertebesi. Kalbin mertebesinde fiillerin ve bunlara bağlı olarak sıfatların tecellileri vardır. Ruh mertebesinde Subuti sıfatların (hayat, semi, basar, ilim, irade, kudret, kelam, tekvin) tecellileri vardır. Sırr mertebesinde Şuunat ve itibarat-ı Zatiyenin tecellileri vardır. Hafi mertebesinde ise, 'tenzih ve takdis' makamı olan sıfat-ı selbiyenin (Ezeli, Ebedi, Tek, Samet, Benzersiz ve Şeriksiz) tecellileri vardır” (İmam Rabbani, *el-Mektubat*, 1/323 / 260. *Mektup*).

“Sıfat ile Şuunat arasında çok ince bir fark vardır. Muhammedî tarik sahibi bazı evliyalardan başka bunu bilen olmaz. Sıfatlar, Allah'ın Zatının haricinde bulunur. Şuunat ise, Zat-ı Akdesteki mücerret itibarattan ibarettir” (a.g.e, 1/410).

Bediüzzaman Said Nursi, bu konuda en çok yazan düşünürdür. Risale külliyyatını hemen her kitabında yeri geldiğinde Esmâ, sıfat ve fiiller ile birlikte şuunatı da dile getirmiştir. Nursi hemen her konuda önce genel bir bakış açısı, felsefe ortaya koyar, daha sonra da konuyu misallerle örneklendirmeyi tercih eder. Bu metot insan aklının, mantığının işleyiş yönü ile paraleldir ve en zor konular bile bu yöntemle kolayca anlaşılır hale gelebilir.

Faaliyetin her çeşidi cüz’i olsun, külli olsun bir lezzet verir. Belki her bir faaliyette bir lezzet vardır. Belki de her bir faaliyet ayn-ı lezzettir, lezzetin kendisidir. Belki faaliyet, lezzetin bizzat kendisi olan vücudun yani varlığın tezahürüdür. Bir elem olan yokluktan uzak olmak ve varlık için adım atmaktır. Her kabiliyet ve hüner sahibi, bir faaliyetle kabiliyetinin inkişafını memnuniyetle takip eder. Her bir istidadın bir faaliyetle tezahür etmesi, bir lezzetten, memnuniyetten gelir ve yine bir memnuniyeti netice verir (30. Lema).

Şuun-Şuunat

Şuun, özelde sanatkarın zatının mükemmelliğine işaret eden özellikler, kabiliyetler ve hasletlerdir. Bir ağaçta çiçek açma kabiliyeti varsa bu kabiliyet o ağacın içinde, çekirdeğinde bulunan çiçek açmaya müsait olan özelliği gösterir. Çiçek açmış bir ağacın resmini çizen bir sanatkarda resim yeteneği olduğu bilinir ve başarılı, özgün çizimler her zaman takdir görür. Aslında ağaç da bir sanat eseri olduğu için Şuunat kapsamı ağaca çiçek açma kabiliyeti veren Zat’ın sahip olduğu ama tam olarak bilinmeyen ve başka varlıklarda olması mümkün olmayan özelliklerdir var demektir. İşte bu özellikler Şuun kapsamında izah edilebilir.

O halde “Şuunat-ı İlahi, Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zat’ına lâyük şefkat, muhabbet, ferah, sürur, gazap gibi mukaddes, münezzeh manalar” (Pırlanta) olarak tanımlanabilir.

Bediüzzaman Said Nursi Allah Teala’nın şuunatını şu şekilde izah eder: “Rahman ve Rahim olan Allah Teala’nın Kendisine layık bir tarzda bir muhabbet, bir sevmek gibi (kendi zatına layık şuunatla tabir edilen) ulvi, kutsi, güzel, münezzeh manaları vardır. Bu manalar içinde lezzet-i kutsiye, aşk-ı mukaddes, ferah-ı münezzeh, mesruriyet-i kutsiye tabir edilen ve izn-i şer’î olmadığından yâd edemediğimiz gayet münezzeh, mukaddes şuunatı vardır. Bu mukaddes ve münezzeh şuunatın her biri, kâinatta gördüğümüz ve mevcudat arasında hissettiğimiz aşk ve ferah ve mesruriyetten nihayetsiz derecelerde daha yüksek, daha ulvî, daha mukaddes, daha münezzehdir (32. Söz, 1. Mevkıf).

Her bir varlıkta özellikle insanlarda olan istidatlar, kabiliyetler sıfatların arkasındaki gizli şununatı gösterir. Temiz olmak görünür ama o temiz olma hissi, hassasiyeti tamamen kişinin iç dünyası ile ilgili bir durumdur. Bu açıdan insanların yapıp ettiği her bir şeyde onların karakteristik özelliklerine dair okumalar yapılabilir. Bir kitap yazarının düşünce ve duygu dünyasına aynadır. Hatta kitabın içindeki bölümlerde, cümlelerde aslında görünmeyen bir yazar vardır denilebilir. Bu açıdan kâinat kitabının Yazarı kâinat kitabının içinde fiilleri, isimleri, sıfatları ve şununatı ile vardır. O halde sanatın mükemmelliğinde sanatkarın kabiliyet ve istidatlarını işaret eden şununatın mükemmelliği görünür. Sanatkarın mükemmel kabiliyet ve istidatını işaret eden Şuun ise, doğrudan kusursuz olan sanatkarı gösterir (Sözler, s.398). Allah Teala'dan başka hiçbir varlık mükemmel ve kusursuz değildir. Bu sebepten Şuunat-ı İlahi'nin gerçek mahiyetini bilmek de mümkün değildir. Bunun için kâinatı hepten ihata edecek kusursuz bir göze, her şeyi bilecek mükemmel bir ilme ihtiyaç vardır ki bu da insan için imkansızdır.

Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfatında benzeri ve misli olmadığı gibi Şuunat-ı Rububiyetinde dahi misli yoktur. O'nun sıfatları nasıl mahlûkat sıfatlarına benzemiyorsa, muhabbeti de insan ve diğer varlıkların muhabbetlerine benzemez (Mektubat).

Yöntem

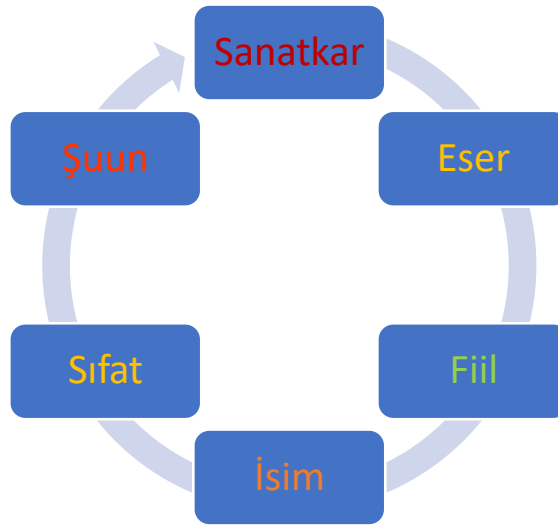
Çalışma, veri toplama yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi ile gerçekleştirildi. Öncelikle Risale-i Nur külliyyatı üzerinde kavram taraması yapıldı. Tarama sonucunda elde edilen bulgular, günümüz Türkçesi ile ifade edildi. Sonra da tema tasnifi yapıldı ve şununata farklı açılardan bakışlar üzerinde duruldu. Bu çalışmada evren Risale-i Nur külliyyatı ama örneklem tüm külliyyat içinden sadece “Şuunat” kavramı olarak tespit edildi. Nitel çalışma desenlerinden durum deseni durum çalışması ve Hermetik uygulandı. Yin (1994)'e göre durum çalışması; – Güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, – olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve – birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, görgül (ampirik) bir araştırma yöntemidir. Meriam (1988)'e göre durum çalışması; – bir örneğin, olgunun veya sosyal birimin, yoğun, bütüncül bir biçimde tanımlanması ve analizidir. Creswell (2007)'ye göre durum çalışması; – Araştırmacının zaman

içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır.

Yaygın kullanım şekli hermeneutic “cirle” veya “spiral” dir. Bir metni anlayabilmek için önce onun parçaları anlaşılmalı, parçaların da anlaşılabilmesi için metnin tümü anlaşılmalıdır ilkesine dayanır. Bir metin her okunduğunda farklı şeyler anlaşılabilir. Bu sebeple aynı metin farklı bir şekilde anlaşılmayana kadar okunmalıdır ve tekrar tekrar elden geçirilmelidir.

Bulgular

Makaleye esas alınan paragrafın şematik görünümü şöyle şekillendirilebilir:

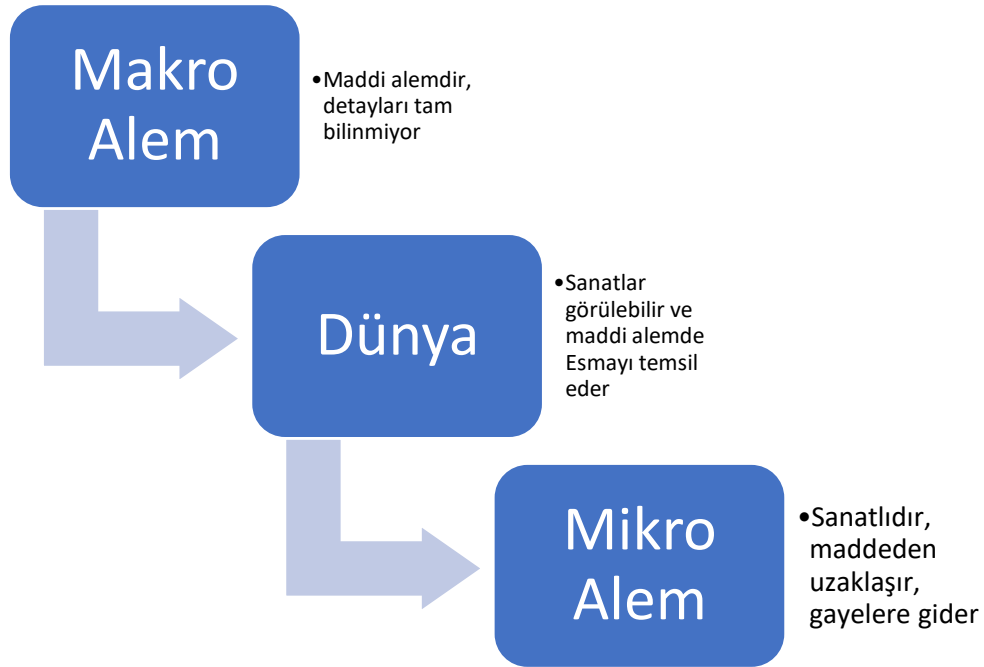

Bu şemaya göre her bir iş, eylem, hareket o işi, eylemi, hareketi yapanı işaret eder. Çiçeklerden çiçek özü toplama işi, arıları işaret eder. Bu işteki sıfatlar da mükemmel sanatı gösterir. Bir sistemdeki mükemmellik vurgusu ise insan psikolojisinin yüksek formda olması açısından çok verimli faaliyetlerin habercisidir. Şuun kavramı içinde her faaliyetin içinde bir lezzet bir memnuniyet olduğu dolayısı ile hayata karışan pozitif renkler olduğu tespiti vardır. Bu noktada öncelikle fiiller ve mükemmeliyet ön planda yer almaktadır. Bu da şu şekilde görselleştirilebilir:

Sanatın ortaya çıkması ise sanatkarın ismini, sıfatlarını ve nihayet şununatını göstermektedir. Bu alanda meydana gelecek boşluklar ise hayattaki eksikliklerden doğan sıkıntılar olduğu düşünülebilir. Tam burada Allah Teala'nın tüm noksan sıfatlardan uzak olduğu gerçeği hatıra getirilebilir. Çünkü bir insan işini ne kadar mükemmel yapsa da ondan daha iyi yapan biri mutlaka çıkacaktır.

Yaşadığımız dünya yani maddi alem itibarı ile en güzel olan maddeden manaya doğru gider. En ince olan en mükemmeldir. Duygular en ince çizgi olarak düşünülebilir mesela. Vicdan içte ve soyut bir incelik. Maddi alemde de en küçük detaylar, hücre gibi, daha sanatlardır ve daha mükemmeldir. Taklidi daha zordur hatta imkansızdır. Şunun da böyle bir çizgide değerlendirilirse şöyle bir tablo ile karşılaşırız:

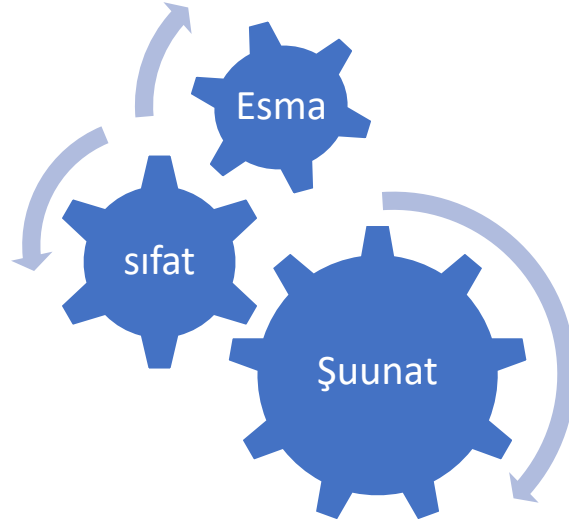

Burada üç farklı eser var ama iç içe. Makro alemin detayları bilinmez. Bu yüzden sıfat ve Şuunat konusuna bu alemde çok girilemez. Dünya maddi alemin birçok farklılığını içinde barındırır. İnsan için örneklerle doludur. Bu örneklerde Esmâ ve sıfatlar da söz konusudur. Ayrıca özellikle canlılarda Şuunat da temsil edilir. Mikro alemde de Esmâ, sıfat ve Şuunat birlikte okunabilir. Çünkü canlıların mikro planında da hayat vardır.

Mikro alemdeki incelikler gibi insan ruhunda ve hayatın akışında da çok ince çizgiler taşıyan duygular, istekler vardır. Bu noktada Şuunat konusu devreye girer. Çünkü fiilin maddi âlemde görünmesinde bir istek vardır. Fiillerin akışında görülen sıfatlar (ilim, irade...) ve o sıfatların önünde yer alan isimler (âlim, hakîm...) nihayet bir iradeyi gösterir. İşte o iradede, ki bu iradeye *ilahi irade* denilir, yaratmalar, düzen vermeler, canlandırmalar, renklendirmeler, rızık vermeler, mükafat ve cezalandırma gibi farklı çizgiler görülmektedir. Bu bilgi insanın alemde yalnız olmadığı düşüncesine ve dolayısı ile güven duygusuna götürür. Kaderin bir İlah tarafından bilinmesinde de bu duygu vardır. Yarını, ölümü ve ötesini bilmeyen insan, kaderi tümünden bilen ve istediği şeyi istediği anda yaratan bir İlahın varlığından dolayı rahat eder. Kader onun önünde bir engel değil aksine bir motivasyon olur. Ancak burada unutulmaması gereken konu, insanın İlahi Şuunata pek çok şekillerde mazhar olması ve kendinde olan Şuun ile bu İlahi Şuunatı kıyas edebilmesidir. Bu kıyastan çıkacak netice ise Allah Teala'nın kibriyası, azameti, insanın fakirliği ve acizliği olacaktır.

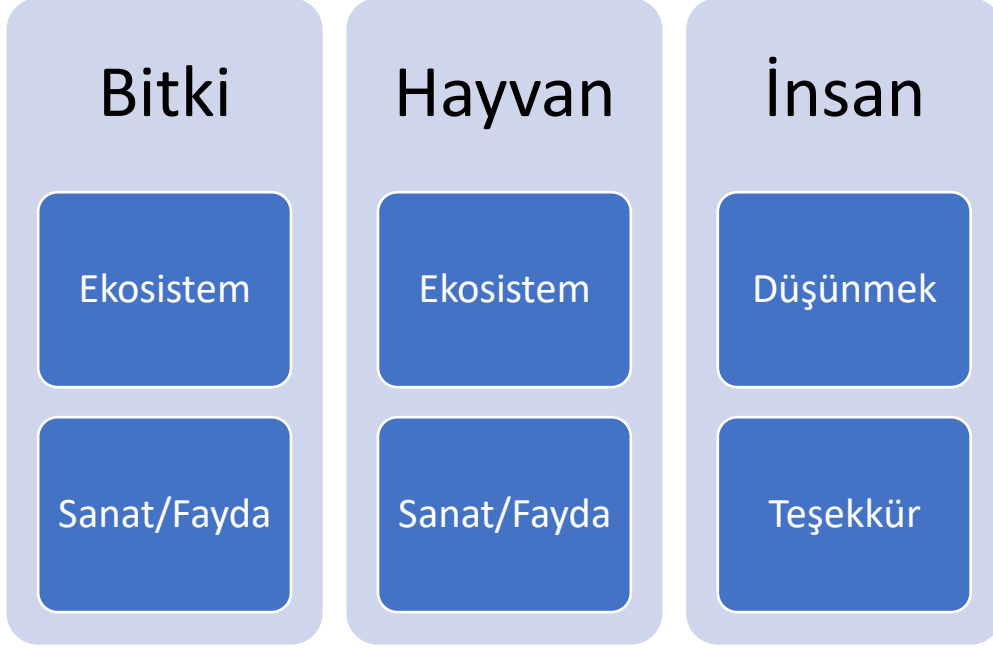
Bir canlıya merhamet etme duygusu vardır insanda. Ama bu nasıl oldu? Bu sevgi midir, acıma mıdır, şefkat midir? Hepsi de olabilir ama insanın hamurunda olan bir şeydir. Bu duygu bir şuunat olarak insan verilmiş ancak bunun aslı ve bilinmeyen mahiyeti, Allah Teala'nın şuunatında mevcuttur. Allah Teala'nın merhamet etmesini her insan bir parça anlar ama bu dünyada tam olarak anlaşılabilir. Belki ahiret aleminde bir miktar daha fazla anlaşılabilir. Çünkü her şeyin aslı orada olduğu gibi merhametin de aslı orada olacaktır. Müminler ancak O'nun yardımı ile bu dünyada hayata tutunabilmekteyse ahirette ebedi hayata yine O'nun merhamet tecellileri ile mazhar olabileceklerdir.

Hayatın bütün kareleri bu yaklaşımla değerlendirilebilirse, Şuunat bakış açısı insanın aklına gelen birçok sorunun da cevabı olacaktır. Maddi alemin nasıl hareket ettiği, hangi ilahi tecellilerle devam ettiği görülecektir.

Bu şekilde Zat-ı Zül Celal'in şununatı, sıfatları onlar da esmayı tahrik ediyor. Ondan da fiiller ve varlık alemi ortaya çıkıyor. Çekirdek ve ağaç misali. Eser sahibinin görünmesi, bilinmesi çekirdeğin ağaca dönüşmesine bağlı. Şekildeki sistemi insan için de düşünmek mümkündür ancak insandaki Şuunat, sıfat ve isim sadece kıyas içindir. İnsan bu kıyasla hakikat-i şununatı, sıfat ve esmayı anlamaya bir yol bulur. Mesela insandaki şefkat etme duygusu, ilahi şefkatin derinliğini, enginliğini, genişliğini biraz olsun tefekküre medar olur.

Her bir varlığın var oluş sebebi vardır. Bu sebep onun karakteridir, özelliğidir ve belki de hal dili ile verdiği sözdür. Yani bir uçak konuşsa uçmak istediğini söyler. Bir at koşmak ister. Hayat bu şekilde kuvveden fiile çıkar. İnsan da kendinde olan Şuun ile varlığı anlar, takdir eder, Yaratıcıya şükür eder, ibadet eder. İnsanın varlığını en iyi izah eden özellik, onun Alemlerin Rabbini tanıması, kabul etmesi ve O'nun çizgilerine göre yaşamasıdır.

Bitkilerde ve hayvanlarda akıl nimeti olmadığı için onlara bir kanunun cüzleri olarak bakılabilir. Ancak insan için farklı bir görev vardır. İnsan ilahi hikmetleri, o hikmetlerdeki incelikleri ve özellikleri görebildiği için varlık sahnesinde farklı bir yer işgal etmektedir. Bu farkın en önemlisi İlahi şuunatı görüp ona göre kulluğunu gereğini yerine getirmesidir.

Ene ve Görevi

Ancak *ene* ve *ene* 'deki özellikler vesilesi ile insana Allah'ın fiilleri, isimleri ve sıfatlarını kıyas imkânı verilmiştir. Yani *ene* ile rubûbiyet, sıfat ve Şuunatın hakikatleri konusunda bir kıyas yapılabilir. Yoksa hakikati bilinemez. İnsan bir ev yapar. Bunda farklı fiiller ve özellikler gereklidir. İnşa, tezyin, sağlamlık gibi. Sonra da şöyle düşünür: “Ben bu evi nasıl yaptım, tanzim etti isem, dünya ve ahiret mekanlarını da yapan, inşa ve tanzim eden biri vardır” (Sözler, 30. Söz, s,495).

Bu düşünce ve kıyas ona kendi yaptığıının ne kadar basit, küçük ve kusurlu olduğunu, Allah Teala'nın inşası, tanzimi, tezyini ve takdirinin ne kadar büyük, mükemmel ve kusursuz olduğunu gösterir. Demek Cenâb-ı Hakk'ın ihtimallerle yaşayan kusurlu, muhtaç varlıklara kıyas edilmesi ve ihtimallerle dolu varlıkların O'nun şununatı ile gerçek manada kıyaslanması en büyük bir büyük cehalet olacaktır. Çünkü aralarındaki fark, yerden göğe kadardır (İşarat'ül İcaz).

O halde insan hayatının vazifelerinden biri de kendi cüz'i sıfatlarını, şununatını, Yaratıcının küllî sıfatlarını, şununatını fehmetmek, anlamak için bir araç yapmak olmalıdır. Mesela ahirette ve haşirde O'nun şununat-ı azimesini ve kıyamette ölümlerin diriltmesini fehmetmek için, sonbahar ve kış mevsiminin kıyametinden sonra baharda gelen dirilme, ahiretteki haşire ve yeniden dirilmeye bir kıyas olabilir (Mesnevi-i Nuriye).

İsim, Sıfat ve Şununat

Yine kâinattaki düzen ve sistemlerin kanunları ile görülüyor ki hiçbir şey O'nun emir ve iradesinden hariç değildir. O hiçbir mekânda olmadığı hâlde, her yerde ve her bir mekânda kudretiyle, ilmiyle hazırdır. Her şey O'ndan nihayet derecede uzak olduğu hâlde, O her şeye nihayet derecede yakındır. "Leyse kemislihi şey'un"¹ (Şura 42:11) sırrıyla böyle bir kudretin benzeri, yardımcısı, ortağı, zıddı, olamaz ve böyle bir kudreti hakkıyla anlamak, ihata etmek mümkün değildir. Yalnız "ve lehu"l meselu'l a'la"² (Rum 30:27) sırrıyla mesel ve temsil suretinde

¹ O göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O sizin için kendi nefsinizden eşler ve hayvanlardan da çiftler yaratmıştır. O, sizi bu düzen içerisinde üretip çoğaltıyor. O'nun benzeri olan hiçbir şey yoktur. O, her şeyi işitir ve görür.

² Mahlûkları ilkin yoktan yaratan, ölümden sonra da diriltten O'dur. Bu diriltme O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. Gerçekten O Aziz ve hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir).

Şuunat -ı Kutsiyetine, sıfat ve esmasına bakılabilir. Şuunat nokta-i nazarında temsil ve benzetme olabilir ki Risale-i Nurdaki bütün temsiller, benzetmeler, metaforlar bu mesel ve temsil nev'indendirler (30. Lema). Bundan dolayıdır ki insan bazı misallerle hakikatlere yol bulur, onları anlamaya çalışır. Yoksa Kur'an-ı Kerim ifadesi ile "gayb" olan fiillerin, sıfatların mahiyetlerini tam olarak bilemez, numuneleri müşahede eder, asıllarını merak eder. Bu açıdan insanın bilmediği şeyin peşine düşmek yerine, takva ve salih işlerle ebedi hayata bakan vazifelerini yapması daha akıllıca ve mantıklı olacaktır. Bunu yaparken de her şeyin Yaratıcısı olan Allah Teala'yı bilme, O'na ibadet etme çizgisini korumalıdır.

İnsan hayatının gayesi, muhtaç olduğu bütün şeyleri ona bahşeden ve onun rızkını veren, muktedir olmadığı, gücünün yetmediği şeylerden onu koruyan Rabbü'l Aleminin tecelliyatına, esmâ ve şuunatına mazhariyettir (Nurun İlk Kapısı, 96). İnsan o mazhariyetle kâinatın ahengini, o ahenkteki mükemmeliyeti idrak edebilir. Mesela insan yakîn kulağı ile Kuran'ın dersini dinlese, dünyadaki, alemdeki ölümler, firaklar hüznün değil hikmet sebebi olur. O zaman insan dünya denizinde, akıp giden zaman selinde hayal ve akıl ile Allah Teala'nın Şuunat tecellilerini müşahede eder (Nurun İlk Kapısı, 23). Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, hakikatleri darbı mesel ile beyan ediyor. Çünkü maddi olmayan hakikatler, maddi alemde ancak misaller ile temsiller ile anlaşılır. İnsan da mevcut varlıklara bakarak kendi aklının varlığının çok üstünde olan hakikatleri, Alemlerin Rabbi olan Allah Teala'nın şuunatını tasavvur eder, düşünür (Hubab).

Dünya hayatında iyilik ve kötülük olmak üzere iki güçlü akım olduğu gerçeğini herkes bilir. Bu iki güçlü akım dünya hayatından başlar ve ahiret alemine kadar uzanır. Orada sonuçları itibarı ile ceza ve mükafat olur. Yani bu iki akım iki kök gibidir ki asıl suretlerinde ve hepsi bir yerde görünse, cennet ve cehennem olacaklardır. Bu açıdan cennet ve cehennem, bu alemde ebedi aleme uzanan ağacın iki meyvesi gibidir. Kâinatta cereyan eden olayların, işlerin ve insanlara bakan yönü ile de iyiliklerin ve kötülüklerin neticesi gibidir. Ayrıca akıp giden Şuunat nehrinin varıp sükûn bulduğu iki deniz gibidir (Nokta Risalesi, 3. Nokta).

Kur'an-ı Kerim Terminolojisi Açısından

Allah Teala hoşnut olur, sever, razı olur, bol bol ikram eder, yaratmasında alabildiğine bir güzellik, çeşitlilik ve mükemmellik vardır. O ikram eder ve teşekkürden hoşnut olur, güzel işlerden razı olur, kendisine yönelen salihleri, muhsinleri, muttakileri, tevbe edenleri sever ve kulun tövbesinden dolayı memnun olur³. İkram etmekten hoşlanan her insan kendi nefsinde ikramdan gelen lezzeti hisseder. Güzel ve faydalı işler yapılmasından dolayı aklı başında her insan bir derece memnuniyet hisseder. Sevginin hayatın her karesine taşmasından gelen coşkunluğu vicdanı ölmemiş her insan sürurla, huzurla ve şükürle karşılar. Aklı başında bir insan güzel bir davranıştan, faydalı bir işten, hoş bir sözden veya hoşça giden her bir halden hadsiz bir memnuniyet duyar. Yine güzel bir şey icat eden, faydalı bir şey yapan yaptığı şeyin işe yaramasından çok memnun olur. Hem herkes onunla iftihar eder.

Buna karşılık Allah Teala, gazap eder, bizim anlamayacağımız ve tarif edemeyeceğimiz şekilde öfkelenir, ceza verir, uyarılarda bulunur, şefkat tokatları aşk eder, musibetler, hastalıklar verir, insanın yaptığı olumsuz şeylerden dolayı ona sıkıntı verir. Bütün bunlarda yine O'nun şefkati ve merhameti görünür. O'nun ikazlarına, uyarılarına kulak asmayanlar ise gerçek cezayı hak ederler. Bu da en belirgin şekli ile cehennem olur. Allah Teala'nın bu vasıfları, sıfatları kısmen insanlara da verilmiştir. Ancak insanlarda adalet tam yaşanmadığı için ceza vermenin çoğu zaman haksızlıklar içinde cereyan ettiği görülür. İnsana verilen bu gazap nev'inden özellikler de bir kıyas içindir. İnsan kendinde olan bu zayıf, basit özelliklerle Allah Teala'nın sonsuz sıfatlarını düşünme imkânı bulur ve O'nun karşısında nasıl bir halde olacağını bilir.

Bütün canlıları, insanları, melekleri, cinleri ve ruhları yeryüzü gemisinde seyahat ettiren, onların ihtiyaçlarını zamanında ve mükemmel bir şekilde karşılayan ve hatta çok çok fazlasını da ikram eden, onlara farklı farklı duygularla hayatın farklı yönlerini tanımalarına imkân veren, her bir varlığı kendi yaratılış çizgisinde memnuniyetle yaşatan Allah Teala, her bir varlığın zikrinden, şükründen, memnuniyetinden, minnetlerinden, sevinçlerinden elbette razı olur. Bu razı olmanın içinde, tarifi mümkün olmayan kutsi, Zatına münhasır bir “mukaddes memnuniyet, kutsi bir iftihar, mukaddes bir lezzet vardır ki bunlar O'nun Rububiyetinin tezahürleridir” (30. Lema). Ayrıca insan

³ Devesini kaybeden adam ve tövbe hadisine göre. (Buhari, Daavât 4; Muslim, Tevbe 1, 7, 8).

gibi mükemmel bir sanatı olan Allah Teala'nın, ne müthiş bir ilim ve kudret sahibi olduğu izahtan varestedir. Mesela insan beyninde bir saniyede meydana gelen milyonlar yaratmaların izahını yapmak imkansızdır. Böyle mükemmel bir varlığın güzel neticelerle yaratıcısına yönelmesi O'nda kutsi bir memnuniyete medar olmaz mı? İşte şe'n böyle geniş ve ihatası, izahı mümkün olmayan bir dairede sürekli bir faaliyet ve devamlı bir yaratma demektir.

Bu yaratmalar, rubûbiyet hakikati içinde, ilim ve hikmetle olmaktadır. Bu yaratmalar içinde, düzen, ölçü, takdir, tasvir ve tedbir gibi çok önemli faaliyetler görülmektedir. Yine bütün bu yaratmalarda ciddi bir maksat, çok güçlü bir irade bunlara bağlı olarak bir değişim, tamamlama, dönüşme ve azaltmalar görülür. Kâinatı ve içindekileri yaratan Zat, şefkat ve rahmetle yedirme, nimetlendirme, ikram ve ihsan etme gibi Şuunat ve tasarruflarıyla kendini gösterir ve tanıttırır (Mesnevi-i Nuriye). Demek ki Şuunat hakikati Esmâ ve sıfatlar gibi bütün bir kâinata caridir ve özellikle canlılar arasında ve hususen insanlarda daha çok görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in hak ve hakikat olduğuna en önemli üç delil şunlardır: 1. Kur'an-ı Kerim tevhidin bütün boyutlarını dereceleri ile muhafaza eder, bildirir. 2. Esmâ-yı Hüsna'nın nurları ile ilahi hakikatlerdeki dengeyi, mizanı gösterir. 3. Rubûbiyet ve ulûhiyete ait Şuunatı tam bir ölçü içinde bir arada gösterir (Hubab). Birinci maddede, Allah Teala'nın yaratması, fiilleri; ikincide esması ve üçüncüde ise sıfatları ve sıfatlara bağlı olarak zatına ait hususiyetleri nazara verilmiştir. Belki de bu üçüncü maddede Kuran-ı Kerim'in; "sıbgatallah"⁴ ayet-i kerimesi kendini hissettirir.

Kâinat kitabının tercümesi olan Kuran-ı Kerim'de bu kadar geniş bir anlam dairesinin olması, bu maddi alemin çok basit amaçlar için yaratılmadığını göstermektedir. Hatta bunca nimetin insanların zevk ve eğlenceleri için olamayacağı çok açıktır. Yaratılmış her bir varlıkta canlılara ait birtakım faydalar olsa bile asıl onların taşıdıkları ilahi mühürlere bakmak gerek. O varlıkların her birinde Allah Teala'nın esmasına ve o varlıklarla yapılan faaliyetlerde sıfat ve şuunatına ait çok hikmetler ve gayeler görünür (Hubab). Böyle müthiş bir alemde meydana gelen düzenli, bereketli, hikmetli faaliyetlerin tesadüfen ya da kendi kendine olduğunu iddia etmek bütün bu ilahi hakikatlere saygısızlık, nankörlük olacaktır. Varlıkların her biri bir gösterge mahiyetinde kendi varlığı için değil, bir mana bir mesaj için vardır ve hepsi de üzerlerindeki nakışlarla kimin eseri

⁴ Bakara 2:138, (sıbgatallah ve men ahesnü minallahi sıbgah, ve nahnu lehu âbidûn.)

olduklarını çok net olarak gösterirler. Bu noktada “insan Allah Teala’nın Rububiyetine ait Şuunat ve ahvale şahittir” (Lasiyyemmar).

Gaye-i İlahi

Cenâb-ı Hakk’ın şu tasarrufundan ve şuunatından anlaşıldı ki arz meydanında yapılan nebatî haşirler ve neşirler ve sair toplanma ve ayrılmalar esas gaye değildir. Bu alemdeki basit, az ve kısa ömürlü işler ebedi alemin faaliyetlerine denk değildir, sadece numunedir. Demek bu fâni şeylerin suretleri ancak o âlemde bâki semereleri meyve verecektir (Lasiyyemmar). Bu dünyada yapılan bir şükür ve hamd fiilinin öbür alemde neye karşılık geleceğini bilmek çok mümkün değildir. Bir insana yapılan teşekkür ile o insanda meydana gelen mutluluk ve huzurun tarifinin yapılamaması ve onun değerinin ölçülememesi bu duruma bir misal olabilir. Efendimiz (s.a.s.)’in bazı zikirlerin cennet hayatından ağaçların yaratılmasına mukabil geldiğini beyan etmesi bu açıdan değerlendirilebilir. Bediüzzaman’ın burada hamd edersin orada elma yersin ifadesi de bu çizgide söylenmiş bir temsildir.

Allah Resulü (s.a.s.) dünyaya ve ahirete dair çok kadar geniş ve kapsayıcı bir bakışı olan, şuurunu, bilincini Allah Teala’nın ibadetine, muhabbetine yönelten, Allah Teala’nın sanatını takdir etme, övme, gösterme ve insanları da o sanatları bilmeye davet etmeyi gaye edinen bir elçidir. Bu âlî özellikleri ile o, nimetlerine şükür isteyen Zat-ı Zü’l Celal’in habibi olma ünvanı almıştır. İşte bahsedilen özellikler ve şuunatla muttasıf olan Allah Resulü (s.a.s.) gibi başka bir insan göstermek mümkün müdür? (Reşhalar). Kâinat okunacak bir kitaptır ve bu kitabı Kuran penceresinden tam olarak okuyup izah eden, anlamını, mesajını tam olarak açıklayan Allah Resulü (s.a.s.)’dir. Bu açıdan da onun misli yoktur. Şuunat-ı ilahiyeyi en iyi bilen ve en güzel şekilde temsil eden de yine odur. Çünkü onun her hali ilahi ahlak ve ilahi hal üzere idi. Görüldüğünde Allah’ı hatırlatan müminin iç dünyasında da belki yine bu sırdan bir hal vardır.

Yaratma Varlık ve Şuunat

Havadaki, semadaki faaliyetiyle her vakit bir haşır ve kıyamet örneği gösteren, bir saatte yazı kışa ve kışı yaza döndüren, bir âlem getirip, bir âlemi gayba gönderen Kudretin bu şuunatları; O'nun dünyayı ahirete çevirdikten sonra orada sonsuz Şuunatını göstereceğine delildir (Hüccet'ül Balıga).

Bütün varlık hal lisanı ile şöyle der: Bizler bir elden çıkmış sanat eserleriyiz. Birbirimize benzeri, benzer kanunlarla idare edilirdiz ancak her birimiz farklıyız. Farklarımızla ve benzerliklerimizle bizi Yaratan Sanatkara şahitlik ederiz. Bu yüzden her şeye gücü yetmeyen, her şeyi görüp her şeyin durumunu bilmeyen, her şeyi bütün şuunatı ile birden göremeyen, sayısız işler, fiilleri bir anda ve karıştırmadan yapamayan, her canlının duasına anında cevap veremeyen, sonsuz bir ilim ve kudrete sahip olmayan bizim yaratıcımız olamaz (Asa-yı Musa).

Allah Teala Hazretleri, anlaşılması zor ve sonsuz bir faaliyet içindedir. O'nun faaliyetleri, icraatları kâinat içinde ancak bir numune olarak görülmektedir. Bu numune faaliyetler de Alemlerin Rabbi kapsamında meydana gelmektedir. Bu faaliyetler, ilim ve hikmetle yaratma, ölçü ve düzen ile evirip çevirme, bir irade ve amaçla değiştirme, ikmal etme, şefkat ve merhametle yedirme, nimetlendirme ve ikram ve ihsan gibi Şuunat ve tasarruf ile kendini göstermektedir (Asa-yı Musa). Bütün bu harika vasıflar özellikle canlı her bir varlıkta görülebileceği gibi bütün alemin heyetinde de görülebilir.

Kâinata hayat gibi bir canlılık yaratan Zat-ı Bari, isimlerinin cilvelerine hayata aksettirmiş. Hayat alemine de rızkı çok geniş bir Şuunat merkezi yapmış. İştahı ve rızıktan gelen lezzetleri canlılara ikram ederek sürekli bir teşekkür, minnettarlık ve Rububiyetine karşı bir sevgi var etmiştir (7. Şua). Bütün varlık alemini, melekler ve ruhaniler ile gökleri, ruhlar ile gayb alemini şenlendirmiş, maddi alemini mesela hava ve toprağı çok farklı canlılarla donatmış, özellikle hayvan ve insanları rızık peşinde koşturmakla ataletin, tembelliğin önünü kesmiş böylece bütün bir varlıkta Şuunat-ı Rububiyetini göstermiştir. Bu hikmet olmasa idi bitkilerin rızıkları gibi diğer canlıların rızıkları da kendilerine gelecekti (7. Şua).

İnsan diğer varlıklarda olmadığı kadar Esmâ ve sıfatlara mazhurdur. İnsan görme, işitme ve irade gibi özellikleri ile Rabb-i Rahim'in külli, çok geniş sıfatlarına ve şüunatına ayinedarlık vazifesi görür. Bu insan için büyük bir şereftir. Ancak iman edip salih amellerle hayatlarını tezyin edenler bu hale mazhar olabilirler. İmanda sabit kadem olan mümin kendinde olan özellikleri Allah Teala'nın Esmâ ve sıfatlarına kıyas eder ve der ki; "Halıkımın muhit ilmini, iradesini, sem' ve basar ve kudret ve hayat gibi sıfatlarını ve muhabbet, gazap ve şefkat gibi şüunatını anladım, iman ederek tasdik ettim ve itiraf ederek bir marifet yolunu daha buldum" (Şualar, 1. Burhan).

İlim, irade gibi zatın mahiyetine ait durumda insan kendini Allah karşısında çok sınırlı görür. Bu sınırlılık okyanusa nazaran bir damla ile kıyas edilebilir. Ki zaten o damla da okyanustan buharlaşıp gelen bir nimettir. İşitme ve görme gibi özelliklerde zaten insan ne kadar çok sebebe muhtaç olduğunu bilir. Sebeplere bağlı kalan sebepleri/kanunları yaratan ile kıyas bile edilemez. Sonra da insan kendinde olan sevgi, şefkat gibi duyguların kaynağını araştırır ve görür ki bu duygular ruh ve kalp alemlerinden gelmektedir. Maddi alemde kimse ruh ve kalp alemine malik değildir. İnsanda olan Şüunat, ilahi şüunatın cüz'i bir yansımasından ibarettir. Sevginin hayat içinde ne kadar önemli bir işlevi olduğu düşünülürse, sevgiyi canlılara ve insanlara veren Zat'ın sevgisi hakkında akıl yürütmek mümkün olmayacaktır. Ona sadece *mukaddes bir sevgi* demekten başka elden bir şey gelmez. Bir baharda bütün canlılara, özellikle insanlara ve insanlar içinde çocuklara renk renk, desen desen çiçekler ikram eden Zat'ın yarattığı şüurlu varlıklara olan sevgisini ihata etmek mümkün müdür?

Adalet ilahi bir ahlâktır. Allah Teala kurduğu sistemde, zayıfların, mazlumların haklarını ihmal etmez. Güçlü ve zalim olanlardan onların haklarını alır. Bu ya dünyada olur ya da ahirete bırakılır. Ancak adalet sahibi olan Allah Teala adaleti gereği bu icraatını bilerek ve isteyerek yapar. Bir ayet-i kerimede "Müminlere yardım etmek bizim üzerimize hak oldu" (Rum 30:47) buyurur. Demek ki hakkı gasp edilenin hakkını alıp iade etmek çok önemli bir faaliyettir. Allah Teala Kendi İlahi ahlakı adına böyle yapmaktadır. Müminlerden de bunu istemektedir ve Kendisi de bu faaliyetten elbette mukaddes bir memnuniyet duymaktadır. Bu dünyada bir kısmı görünen adaletin tamamının ahirette tecelli edeceğini bilmek de yine O'nun rahmeti gereğidir. Bunda "tabirinden âciz olduğumuz Şüunat -1 Rabbaniye ve kutsi manalar" vardır. Buna bağlı olarak kâinatta bu faaliyetler devam ediyor (30. Lema).

İnsanın mahiyetine var olan bir şeyler yapma, icat etme ve bunlardan memnun olma duygusu, hayatın devamı için çok önemlidir. Çünkü asırlardan beri bu duygu ve istek ile insanlar farklı medeniyetler inşa etmişlerdir. İşte her insanın zihninde, içinde var olan böyle bir şeyler yapma ve onları istediği tarzda işletip güzel sonuçlar, ürünler elde etme duygusu; iftihar-ı kutsiye memnuniyet-i mukaddese gibi manaları ve Rububiyetin bu nev'inden olan ulvî Şuunatını işaret eder. Yani ilahi şuunatın bu özelliği insanda bu faaliyetlerin devamını gerektirir (30. Lema).

Özellikle anneler taifesinde var olan severek, memnun olarak yavrusuna, çocuğuna yedirme, içirme, ikram etme ve hemen her insanda bulunan başkasına ikramdan lezzet alma özelliği hayatın içine konulmuş çok farklı bir duygudur. Belki de hayatı güzelleştiren duyguların başındadır. Bütün canlıları yedirip içiren, besleyen, insanları sayısız rızık ve maddi manevi nimetlerle, tatlarla, lezzetlerle donatan ve onları dünya gemisinde seyahat ettiren Allah Teala, onlardan gelen teşekkürlerden, memnuniyetlerden, minnettarlıklardan elbette memnun olur. Ancak O'nun memnuniyeti "tabirinden âciz olduğumuz ve ifadeye izinli olmadığımız Şuunat -ı ilahiyyeye bağlıdır. Bu Şuunat, memnuniyet-i mukaddese, iftihar-ı kutsi ve lezzet-i mukaddese gibi isimlerle işaret edilen Rububiyet manalarıdır" (S. Nursi) ki bu kapsamdaki devam eden faaliyetler ve yaratmalar bu şuunattan gelir (30. Lema).

Sonuç ve Tartışma

Bütün eşyayı bütün şuunatıyla birlikte göremeyen ilah olamaz. Allah Teala'nın sıfat ve zatında misil ve benzer olamaz. Ancak onun şuunatına temsil ile bakılabilir. Dünyayı ve gezegenleri güneş etrafında pervane gibi dolaştıran ve güneş gibi sayısız güneşleri halk eden Zat'ın şuunatını, sanatını Allah Resulü (s.a.s.) izah etmiş, haber vermiş. Önceki baharda açan yapraklar, çiçekler bu senenin yaprak ve çiçeklerinin aynısı sayılır. Ancak her zaman yenilenme ve tazelenme içinde olan Esmâ-i İlahinin şuunatlarının manalarını ifade etmek, göstermek, okutmak için farklı varlıklar olarak gelmişlerdir (32. Söz, 1. Mevkıf).

Allah Teala'ya şahitliğin en belirgin işaretleri yeryüzü ve gökyüzünün varlığıdır. Sonra bu iki alemdeki sanatlardır. Sonra da oralarda yaşayanlardır, hayattır. Güneş ve Ay'ın farklı yörüngelerle

devam etmesi, gece gündüz deveranı gibi olaylar da Şuunat-ı ilahi çerçevesinde O'na şahitlerdir. Bütün dünyayı bir bahçe gibi bir ev gibi idare eden ve ahireti de sonsuz hayat olarak tanzim eden Allah Teala, geçmiş ve geleceği, dünü bugünü, gece gündüzü, iki kitap sayfası gibi açıp kapatarak Şuunat silsilesinin iki ucunu bir arada tutmakta (Sözler, 30. Söz, s,495).

Kaynaklar

Buhari, Megâzî, 67, 74; Tirmizi, Menakıp, 3946

İmam Rabbani, el-Mektubat, 1/323 / 260. Mektup

Nursi, Bediüzzaman Said (1995a). Sözler. Envar Neşriyat.

Nursi, Bediüzzaman Said (1995b). Mesnevi-i Nuriye. Envar Neşriyat

Nursi, Bediüzzaman Said, Asa-yı Musa

Nursi, Bediüzzaman Said, Hüccetü'l-Baliga

Nursi, Bediüzzaman Said, Lasiyyemalar

Nursi, Bediüzzaman Said, Lemalar

Nursi, Bediüzzaman Said, Nokta Risalesi, 3. Nokta

Nursi, Bediüzzaman Said, Şualar